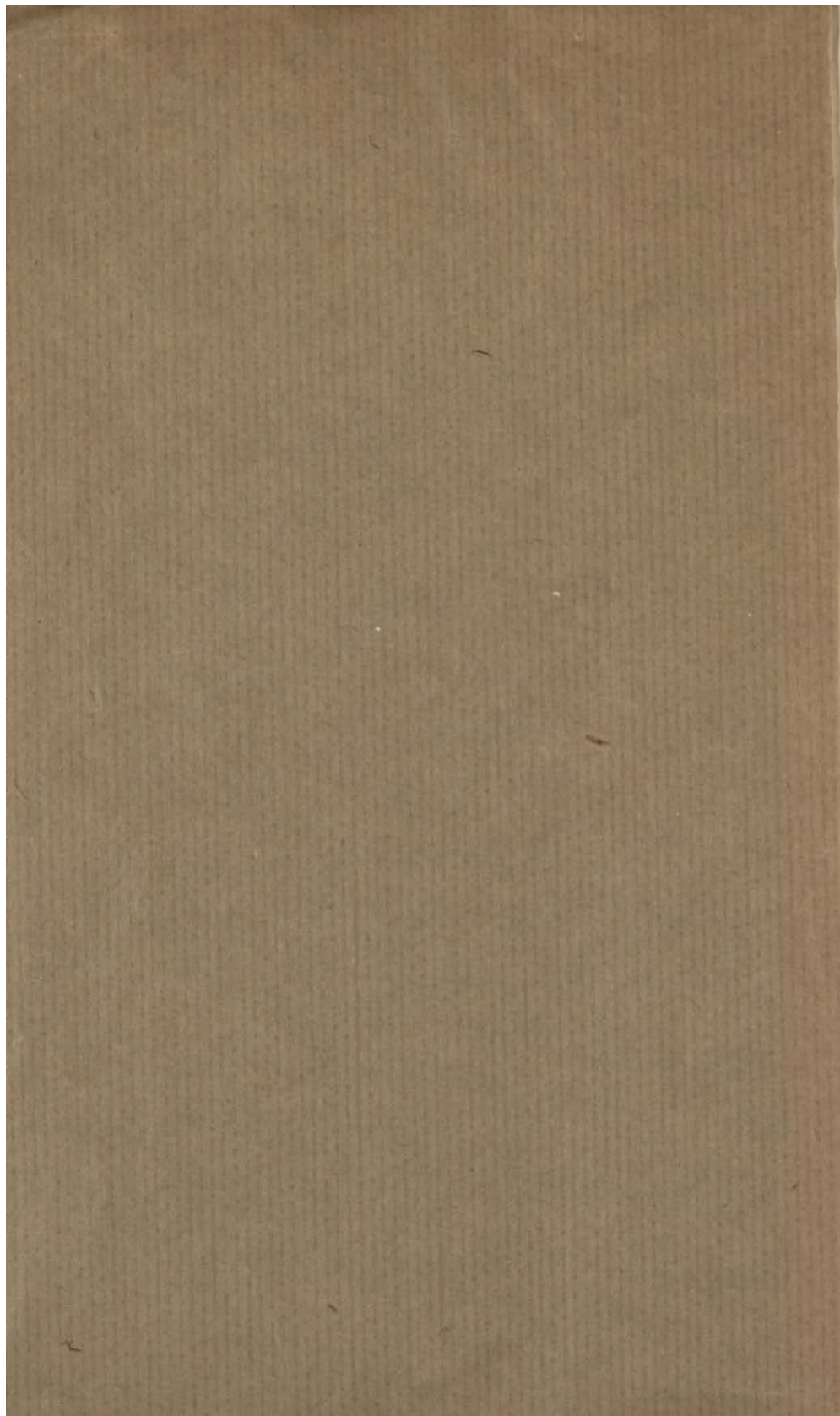

Chmiel Materjaty.. Piexeci żydow-
skie.

ADAM CHMIEL.

==== MATERYAŁY SFRAGISTYCZNE.

PIECZĘCI ŻYDOWSKIE. ~~~~~

Do szeregu pieczęci, z których w dalszym ciągu ogłosiliśmy kilka w nrze 4 (Zb. og. 42) *Wiadomości num.-arch.* z roku 1899, przybyła nam jedna, dzięki uprzejmości hr. Andrzeja Potockiego. W jego cennych

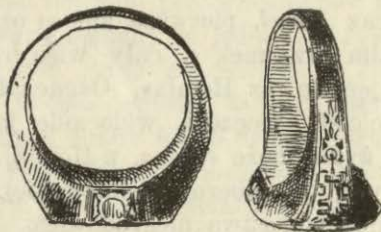

Fig. 1.

zbiorach w Krakowie znajduje się złoty sygnet, który ma wprawioną na główicy płytkę przezroczystego, żółtawego kalcedonu z wyrżniętą na nim pieczęcią żydowską. Sygnet jest kuty, nabył go hr. Potocki w Wilnie, waży 12 gr, próba złota 22 karaty, wygląda pojedynczo, bo za całą ozdobę ma na obu łukach obrą-

INSTYTUT
 BADAŃ LITERACKICH PA
 BIBLIOTEKA
 00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
 Tel. 26-68-63

21.862

czki, począwszy od głowicy do połowy, ornament pojedynczy, grawirowany w sposób dość surowy, nadto bo bokach ma grawirowane w trapezie kółko, z którego w czterech rogach występują listki (ob. fig. 1). Ornamenty te są dzisiaj znacznie starte, również jak i brzegi obrączki pierścienia, wskutek częstego i długiego używania sygnetu. Pochodzi on z roku 1565, który jest na złotej głowicy wyrźnięty i widoczny przez przezroczystą płytkę kamienia. Płytką kształtu owalnego osadzona jest wprost na złotej głowicy pierścienia przez zaklepanie w dosyć grubą obrączkę brzegów jego u góry. Na kalcedonie, który dzisiaj przez całą szerokość w górnej części jest pęknięty, wyryta jest tarcza renesansowa, a na niej ustawiona nalewka z lejkiem, przykrywą i uchem. Ponad tarczą 5 liter hebrajskich מְהוֹמֵל, z których druga do piątej tworzą wyraz *Homel*, pierwsza zaś *m* oznacza w języku polskim przyimek *z*, cały więc napis znaczy w polskim języku «z Homla». Oznaczałby tedy ten napis właściciela pieczęci, widocznie jakiegoś znacniejszego żyda, może rabina, z Homla, dzisiaj miasta powiatowego w gubernii mohilewskiej, w XVI zaś wieku siedziby starostwa niegrodowego.

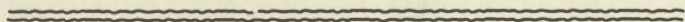
Jak wskazuje nalewka, umieszczona na tarczy, właściciel tego pierścienia, dla którego był zrobiony, należał do pokolenia Lewi, a takich pieczęci sygnetowych z nalewką mieliśmy już kilka ogłoszonych przez nas poprzednio. Data umieszczona na tym sygnecie, jakeśmy to już wspomnieli, wyrźniętą jest wprost na złotej osadzie, tak, że tylko widać ją lśniącą swą żółtą barwą przez kalcedon. Rozmieszczona zaś

jest w ten sposób, że liczby 15 przypadają w prawe wcięcie tarczy (heraldycznie), patrząc na głowicę pierścienia z góry, drugie zaś dwie liczby 65 w wcięcie lewe. Oprócz tego z jednej i drugiej strony napisu hebrajskiego przebija czterolistna gwiazdka (ob. fig. 2, nieco powiększona). Grawirunków tych, to jest roku

Fig. 2.

15||65 i 2 gwiazdek, nie otrzymujemy po odbiciu sygnetu, są one bowiem pod właściwym tłokiem pieczętąki. Wprowadziliśmy je jednak w rysunek samej pieczętąki, o tyle tylko nie ścisły, że liczby 15 powinny być w tem wcięciu tarczy, którego dotyka ucho nalewki, a liczby 65 po drugiej stronie, tak bowiem jest w rzeczywistości dlatego, że tarcza, nalewka, i napis, czyli pieczętąka sama jest rżnięta odwrotnie. Liczby te jednak i gwiazdki łączą się ściśle z pieczętąką, a wskazuje na to ich symetryczne, nie przypadkowe, lecz odpowiednie umieszczenie.

Jedną z najdawniejszych pieczęci sygnetowych żydowskich, o których zdołaliśmy pozyskać wiadomość, byłaby pieczęć z r. 1524. Między oryginalnymi

skryptami dłużnymi, znajdującymi się w Archiwum aktów dawnych miasta Krakowa, znajduje się jeden z r. 1524 z dnia 6 października, którym Bohadamer Raszczicz¹⁾, «syn Jude von der Ostra», zeznaje, że winien jest rajcy miejskiemu krakowskiemu Justowi Glaczowi 133 złp. Kwit kończy się następującą koroboracją: „... *czu pesserer vrkuntt vnd sicherheyt hab ich meyn gewonlich signett oder peczyr auff dysen pryff gedruckt, der do geben ist am nesten donerstag nach francisci. Im 1524 Jare*“. Niestety pieczętka się do dziś dnia nie zachowała, pozostał tylko po niej mały ślad zielonego w wosku na skrypcie dłużnym, na którym wyciśniętą była.

Mimo, że nie możemy wiedzieć, jak ta pieczętka wyglądała i jakie miała godło, zapisujemy o niej wiadomość, ponieważ koroboracja skryptu i ślady wosku stwierdzają jej istnienie i dlatego, że byłaby ona z dotychczas nam znanych najstarszą.

Odbitka z Nru 3 i 4 (49 i 50) «Wiadom. num.-arch.»

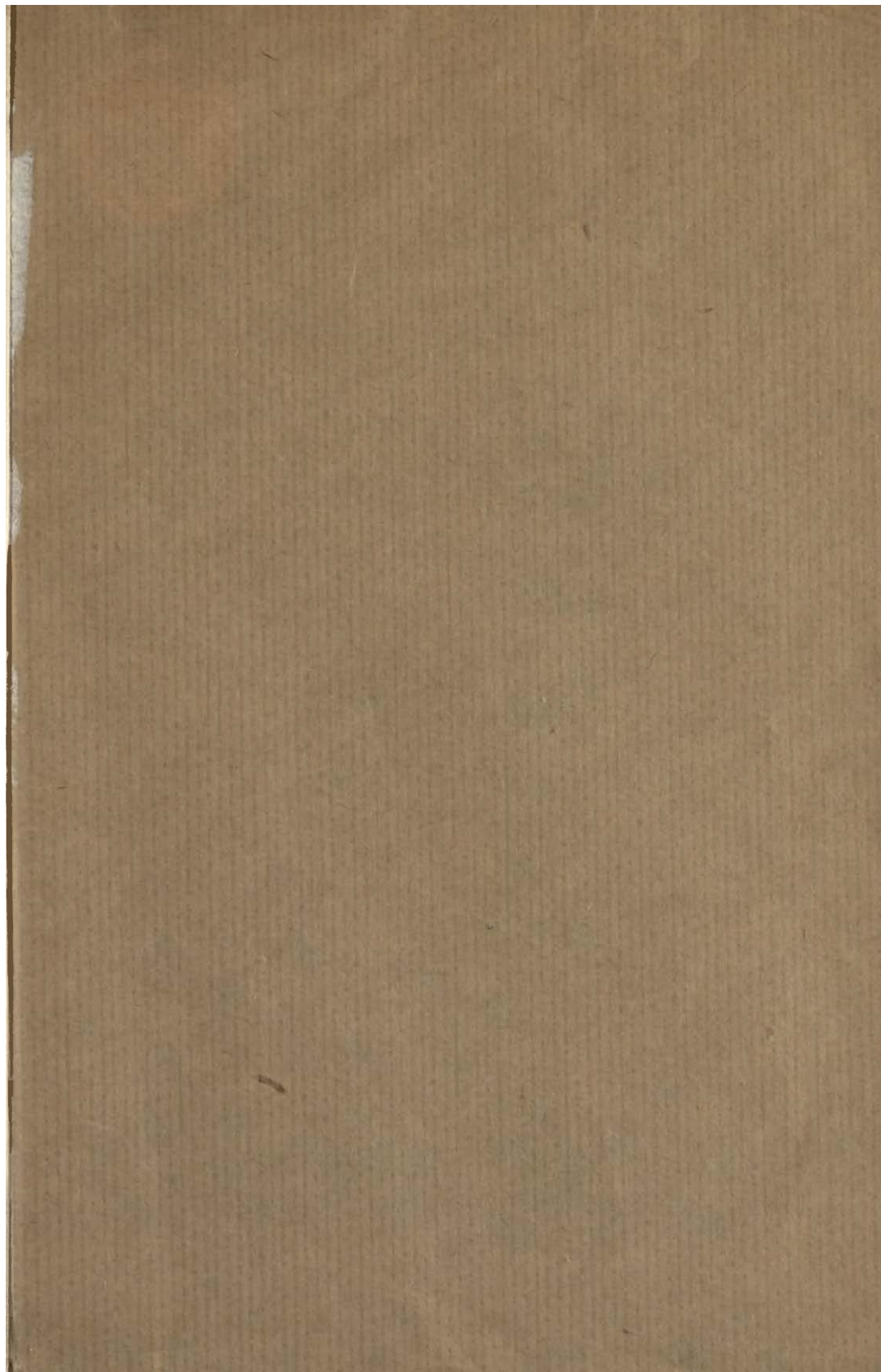

Kraków. — Nakład Tow. Numizmatycznego. — Druk W. L. Anczyca i Sp.

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 7,
Tel. 26-68-63

F

21.862